

www.litusgo.eu

LitusGo Εγχειρίδιο
Ενότητα 15
**Αρχαιολογικοί χώροι / Χώροι
ιστορικής αξίας / Μνημεία
κληρονομιάς**

Education and Culture DG
Lifelong Learning Programme

Υπεύθυνος Έκδοσης:
Isotech Ltd, Ερευνητές – Σύμβουλοι Περιβάλλοντος
www.isotech.com.cy

Το έργο υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του Προγράμματος Leonardo da Vinci, Multilateral Project for the Development of Innovation 2009. *Το Εγχειρίδιο αυτό δεσμεύει μόνο τον συντάκτη του και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση μπορεί να γίνει στις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτό.*

ISBN set 978-9963-720-22-4

ISBN 978-9963-720-37-8

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του LitusGo αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού πακέτου που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου LitusGo και το οποίο έχει αναρτηθεί στον ιστοχώρο www.litusgo.eu. Το έργο LitusGo έχει ως στόχο την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των Τοπικών Αρχών και των τοπικών κοινωνικών εταίρων στα θέματα που αφορούν την Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης και τους τρόπους αντιμετώπισης, σε τοπικό επίπεδο, των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή. Το Εγχειρίδιο έχει σπονδυλωτή δομή: αποτελείται από 20 αυτοτελείς ενότητες που μπορούν να διαβαστούν είτε ανεξάρτητα, είτε στο σύνολό τους (δίνοντας την ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος). Το εγχειρίδιο έχει μεταφραστεί στις τέσσερις γλώσσες του προγράμματος: Ελληνική, Αγγλική, Μαλτέζικη και Τουρκική. Διατίθεται σε τρεις μορφές: σε μορφή wiki στον ιστοχώρο του LitusGo, σε dvd και στην ανά χειράς έντυπη μορφή, στην οποία η κάθε ενότητα αποτελεί ανεξάρτητο βιβλιαράκι και τα 20 βιβλιαράκια-ενότητες του κάθε εγχειριδίου περιλαμβάνονται σε χάρτινη θήκη.

- Ενότητα 1: Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο
- Ενότητα 2: Εμπλοκή κοινωνικών εταιρών/ Δημόσια Συμμετοχή
- Ενότητα 3: Αειφόρος τουρισμός/ Φέρουσα ικανότητα
- Ενότητα 4: Διαχείριση υδατικών πόρων
- Ενότητα 5: Αλιεία/ Ιχθυοκαλλιέργεια
- Ενότητα 6: Ποιότητα παράκτιων υδάτων
- Ενότητα 7: Διαχείριση οικοσυστημάτων (χερσαία και παράκτια οικοσυστήματα)
- Ενότητα 8: Διαχείριση αποβλήτων/ ανακύκλωση/ κομποστοποίηση
- Ενότητα 9: Αέρια ρύπανση
- Ενότητα 10: Χρήσεις γης/ Πολεοδομία/ Παράκτια υπερανάπτυξη
- Ενότητα 11: Διαχείριση χερσαίου και θαλάσσιου τοπίου
- Ενότητα 12: Παράκτια μορφολογία: Διαχείριση της παράκτιας διάβρωσης
- Ενότητα 13: Αστική Όχληση 1: Ηχορύπανση
- Ενότητα 14: Αστική Όχληση 2: Οσμορύπανση, φωτορύπανση, θέρμο-υγρορύπανση
- Ενότητα 15: Αρχαιολογικοί χώροι/ Χώροι ιστορικής αξίας/ Μνημεία κληρονομιάς
- Ενότητα 16: Διαχείριση ακραίων συνθηκών: κινδυνων πλημμύρας, παράκτιες πλημμύρες και θαλάσσιες καταιγίδες
- Ενότητα 17: Ξηρασία
- Ενότητα 18: Ερημοποίηση
- Ενότητα 19: Ενέργεια: κατανάλωση και διαχείριση
- Ενότητα 20: Πράσινη Δόμηση

Συγγραφείς του Εγχειριδίου

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του LitusGo αναπτύχθηκε από την ομάδα εργασίας εκπαιδευτικού υλικού του LitusGo:

Για τη συγγραφή των Ενότητων 1, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19 εργάστηκε η επιστημονική ομάδα του συντονιστή του έργου ISOTECH Ltd. Κύριοι συγγραφείς: Ξένια Ι. Λοϊζίδου, Πολιτικός Μηχανικός/ Ακτομηχανικός και Μιχάλης Ι. Λοϊζίδης, Χημικός Μηχανικός/ Μηχανικός Περιβάλλοντος.

Για τη συγγραφή των ενότητων 3, 4, 5, 10, 11, 15, 20 εργάστηκε η επιστημονική ομάδα της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού/ Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ. Κύριοι συγγραφείς: Γεωργία Κίκου, Γεωγράφος, Msc Περιβαλλοντολόγος, Υπεύθυνη Προγράμματος ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ, Αλέξανδρος Μουταφτσής, Οικονομολόγος Msc Περιβαλλοντολόγος, Λεωνίδας Οικονομάκης, Διεθνείς κ Ευρωπαϊκές Σπουδες, MA International Development.

Για τη συγγραφή της Ενότητας 2 εργάστηκε η επιστημονική ομάδα του Κέντρου Μελετών και Έρευνας ΑΚΤΗ. Κύριος Συγγραφέας: Κυριακή Δημητρίου, MSc European Studies. Η ΑΚΤΗ ήταν υπεύθυνη για την επιμέλεια των ενότητων, με συντονιστή τον Κωνσταντίνο Γεωργιάδη (MSc στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παρακτίων Ζωνών). Το δημιουργικό της έντυπης μορφής σχεδιάστηκε από την Αναστασία Γεωργίου, απόφοιτο Καλών Τεχνών (MA Sustainable Design).

Ο Dr Alan Pickaver, εκ μέρους του εταιρίου EUCC, ήταν ο υπεύθυνος για τον έλεγχο ποιότητας του περιεχομένου των ενότητων.

Οι Εταίροι του LitusGo:

Το εταιρικό σχήμα αποτελείται από εκπροσώπους των κυριότερων κοινωνικών εταίρων που δραστηριοποιούνται στις παράκτιες περιοχές: μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Σύμβουλοι, ΜΚΟ και Τοπικές Αρχές.

Συντονιστής / Δικαιούχος:

ISOTECH Ltd. Ερευνητές / Σύμβουλοι Περιβάλλοντος
www.isotech.com.cy

Κύπρος:

Δήμος Πάφου www.pafos.org.cy

ΑΚΤΗ Κέντρο Μελετών και Έρευνας, www.akti.org.cy

Ελλάδα:

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού
www.ellet.gr / **Πρόγραμμα ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΙΓΑΙΟ,** www.egaio.gr

ONISIS - Ανάπτυξη διαδικτυακών εφαρμογών
www.onisis.gr

Μάλτα:

Ο Δήμος του Kirkop www.kirkop.gov.mt

Ολλανδία:

Οργανισμός EUCC – The Coastal & Marine Union www.eucc.net

Ενότητα 15

Αρχαιολογικοί χώροι / Χώροι ιστορικής αξίας / Μνημεία κληρονομιάς

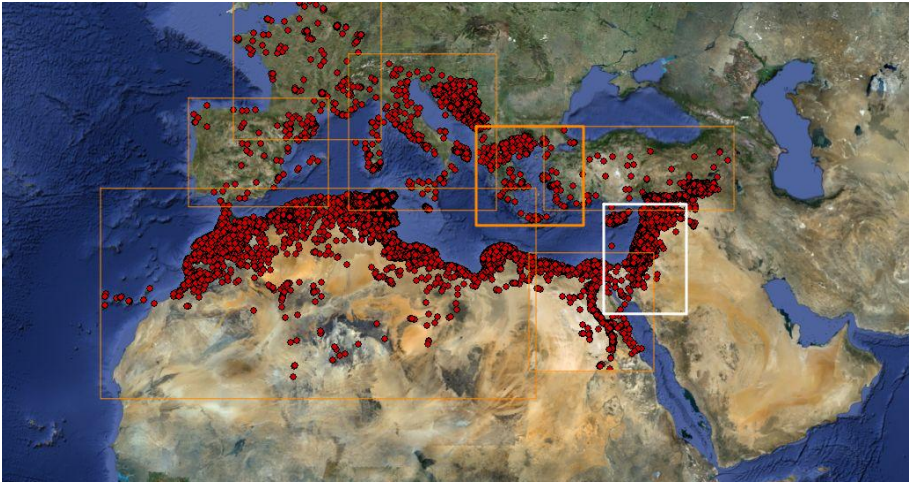

1| Θεωρητικό υπόβαθρο

Η ιστορία υπήρξε πολύ γενναιόδωρη με τις χώρες τις Μεσογείου. Πολλοί διαφορετικοί, αλλά συνάμα πολύ σημαντικοί, πολιτισμοί αναπτύχθηκαν σε αυτήν την ημίκλειστη θάλασσα, θρησκείες γεννήθηκαν και παρήκμασαν, επιστήμες εξελίχθηκαν, ενώ το εμπόριο, αλλά και ο πόλεμος, επέφεραν πολιτιστικές και γλωσσικές ανταλλαγές, μετατρέποντας τη Μεσόγειο σε *“χωνευτήρι πολιτισμών”* (Dabdoub Nasser, 2008:65). Μινωίτες, Φοίνικες, Αιγύπτιοι, Ιουδαίοι, Έλληνες, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Οθωμανοί, Άραβες, Γενουάτες, Βενετοί, έχουν όλοι αφήσει τα ίχνη τους κατά μήκος της Μεσογείου, με τη μορφή αρχαίων ναών, τζαμιών, κάστρων, εκκλησιών αλλά και κατασκευών καθημερινής χρήσης ακόμα ορατών σήμερα –σε καλύτερη ή χειρότερη κατάσταση.

Σήμερα, έχουμε συνηθίσει να αναφερόμαστε σε όλα τα απομεινάρια παλαιότερων εποχών με τον όρο *“αρχαιολογικοί χώροι”*, όμως, όπως σημειώνει η Sharon Sullivan, *“η αρχαιολογία είναι απλώς το μέσο με το οποίο η επιστημονική – άρα και η πολιτιστική τους αξία έχει εκδηλωθεί”*, επομένως *“ίσως αρμόζει καλύτερα να τους αποκαλούμε μνημεία κληρονομιάς”*. (Sullivan, 1995: 20)

Εικόνα 1. Μεσογειακά Μνημεία Κληρονομιάς, Πηγή: Medarchnet [8].

Παρά το γεγονός ότι η Μεσόγειος είναι διάσπαρτη με μνημεία κληρονομιάς, τα οποία μάλιστα είναι **μοναδικά** και **μη-ανανεώσιμα** όταν φθαρούν, επί αιώνες οι ντόπιοι πληθυσμοί που ζούσαν ανάμεσά τους τα αγνοούσαν, ή ακόμα ακόμα τα χρησιμοποιούσαν σαν οικοδομικό υλικό ή σαν μαντριά για τα ζώα (De la Torre and Mac Lean, 1997).

Φωτογραφία 1. Αρχαία Καρχηδόνα, Mare Nostrum Project [9].

Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα όμως, η κατάσταση άρχισε να αλλάζει: τα μνημεία κληρονομιάς άρχισαν να τραβούν όλο και περισσότερο την προσοχή των αρχαιολόγων και των ρομαντικών ταξιδευτών και τυχοδιωκτών αρχικά, και των τουριστών αργότερα. Σήμερα, τα μνημεία κληρονομιάς της Μεσογείου έχουν μετατραπεί σε κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς και τα επισκέπτονται εκατομμύρια τουριστών κάθε χρόνο. Μαζί όμως με το αυξανόμενο ενδιαφέρον των επισκεπτών, επίσης αυξανόμενη είναι και η φθορά των μνημείων, για πολλούς και διαφορετικούς λόγους οι οποίοι και θα αναλυθούν εκτενέστερα στη συνέχεια.

Παρά το γεγονός ότι η σημασία των μνημείων κληρονομιάς της Μεσογείου έχει αναγνωρισθεί εκτενώς και δεν καταλήγουν πια σαν οικοδομικά υλικά ή σαν μαντριά για τα ζώα, η φθορά τους συνεχίζεται και παίρνει διαφορετικές μορφές. Η συντήρηση των μνημείων κληρονομιάς είναι επομένως πολύ σημαντική. Το πρόγραμμα LitusGo κάνει μια προσπάθεια να καλύψει το κενό εκπαίδευσης και πληροφόρησης σχετικά με τη διαχείριση των μνημείων κληρονομιάς, και να προτείνει στις τοπικές αρχές και τις ομάδες ενδιαφερομένων πρακτικές και εφαρμόσιμες λύσεις .

Τα μνημεία κληρονομιάς της Μεσογείου αντιπροσωπεύουν διαφορετικές αξίες για διαφορετικές ομάδες ανθρώπων. Για τους μελετητές, αποτελούν το αντικείμενο μελέτης τους, για έθνη και περιφέρειες την εθνική και τοπική τους ταυτότητα, για τους πιστούς έχουν θρησκευτική αξία, για τους καλλιτέχνες αισθητική, ενώ για τους ανθρώπους των οποίων η απασχόληση εξαρτάται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο από αυτά τα μνημεία, έχουν και οικονομική αξία επίσης (De la Torre, 1997). Παρά τα παραπάνω όμως –και μερικές φορές και εξαιτίας τους – τα μνημεία κληρονομιάς της Μεσογείου αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα τα οποία συνεισφέρουν στη σταδιακή τους καταστροφή. Τα προβλήματα αυτά περιλαμβάνουν:

- A) Ανεξέλεγκτη και χωρίς σχέδιο ανάπτυξη.
- B) Κλιματική Αλλαγή.
- Γ) Υπερβολική και ανεξέλεγκτη επισκεψιμότητα.
- Δ) Ακατάλληλες παρεμβάσεις “συντήρησης”. (ibid)

Ανεξέλεγκτη και χωρίς σχέδιο ανάπτυξη: Οι τοποθεσίες τις οποίες επέλεξαν για εγκατάσταση αρχαίοι πολιτισμοί, άρα και οι τοποθεσίες στις οποίες βρίσκουμε τα μνημεία κληρονομιάς σήμερα, ήταν πάντα προσεκτικά επιλεγμένες με βάση την ευνοϊκή φυσική ή γεωγραφική τους θέση. Λαμβάνοντας υπ’ όψιν και την επιπρόσθετη ύπαρξη των μνημείων κληρονομιάς σε αυτούς τους χώρους, η ζήτηση γης με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για επιχειρηματικές δραστηριότητες γίνεται τόσο έντονη που ορισμένες φορές *εξαναγκάζει* τους ντόπιους πληθυσμούς σε εκτόπιση. Μερικές φορές,

αυτές οι καινούριες δομές αλλάζουν τον περιβάλλοντα χώρο των μνημείων τόσο πολύ, που τα αποτελέσματά τους εμφανίζονται αργά ή γρήγορα και συνήθως έχουν καταστρεπτικές συνέπειες για τα μνημεία.

Κλιματική Αλλαγή: Η κλιματική αλλαγή και η σχετική αύξηση της θερμοκρασίας μπορεί να προκαλέσει επιπλέον προβλήματα στα μνημεία. Ας μην ξεχνάμε ότι τα μνημεία επιβιώνουν στο περιβάλλον τους εδώ και αιώνες, οπότε οποιαδήποτε κλιματική-περιβαλλοντική αλλαγή των συνθηκών που τα περιβάλλουν τα επηρεάζει και τα ίδια άμεσα. Επίσης, φυσικές αλλά και ανθρώπινες καταστροφές απειλούν τα μνημεία εξίσου.

Υπερβολική και Ανεξέλεγκτη Επισκεψιμότητα: Παρόλο που όλο και περισσότερο άνθρωποι επισκέπτονται τα μνημεία της Μεσογείου κάθε χρόνο αυξάνοντας το προερχόμενο από τον πολιτιστικό τουρισμό εισόδημα, την ίδια στιγμή, οι οικονομικοί πόροι που διαχέονται στη συντήρηση και τη διαχείριση των μνημείων δυστυχώς δεν ακολουθούν την ίδια αυξητική πορεία αφού, όπως συμβαίνει συνήθως, τα χρήματα από τα εισιτήρια συνήθως καταλήγουν σε συγκεντρωτικούς λογαριασμούς των Υπηρεσιών Συντήρησης Μνημείων ή σε εθνικά θησαυροφυλάκια. Επιπλέον, η υπερβολική επισκεψιμότητα σε συνδυασμό με τη διοργάνωση κοινωνικών εκδηλώσεων αγνοώντας τη φέρουσα ικανότητα των μνημείων *“επιφέρουν πολύ σοβαρές επιπτώσεις στα μνημεία και αποτελούν λόγο ανησυχίας από διαχειριστική άποψη”* (Doumas 1997, in De La Torre, 1997). Από την άλλη, η πολύ μικρή επισκεψιμότητα αποτελεί επίσης πρόβλημα, αφού *“ο χαμηλός ή ανύπαρκτος-αριθμός επισκεπτών συνήθως είναι αρκετός να υποβαθμίσει τα μνημεία στο*

επίπεδο "αοράτων μνημείων" (Doumas, 1997; Orbaşlı 2002; Όπως αναφέρεται στον Lekakis, 2005), αποκλείοντάς τα από ευκαιρίες χρηματοδότησης που απολαμβάνουν "πιο δημοφιλή" μνημεία, άρα και απειλώντας την συντήρησή τους.

Tourist-season visitor traffic. Thousands of visitors walk daily through the ruins under the metal roof in the heavy tourist season (April through November). Temporary walkways created to prevent damage to the monuments hamper both circulation of visitors and the guiding of large groups.

Φωτογραφία 2. The Conservation of Archaeological Sites in the Mediterranean Region (Doumas, 1997; in De la Torre, 1997).

Ακατάλληλες παρεμβάσεις "συντήρησης": Από τη στιγμή που η χρηματοδότηση για τη συντήρηση των μνημείων εξαρτάται αμέσως από τον αριθμό των ανθρώπων που τα επισκέπτονται ετησίως, δεν είναι ασυνήθιστο οι αρχαιολόγοι και οι σχετικές αρχές να προσπαθούν να ανακατασκευάσουν αρχιτεκτονικά μέρη ενός μνημείου σε μια προσπάθεια να το καταστήσουν πιο "εντυπωσιακό" για τους επισκέπτες. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις όμως, μπορούν πολύ εύκολα να καταλήξουν να εξυπηρετούν τις ανάγκες των τουριστών, ή των αρχαιολόγων, περισσότερο ακόμα και από τις ανάγκες των ίδιων των μνημείων, προσθέτοντας έναν ακόμα κίνδυνο για τη συντήρησή τους.

Σύμφωνα με τη Στρατηγική για την ανάπτυξη της Ευρω-Μεσογειακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2007-2013 (2007), η πολιτιστική κληρονομιά –όπως ακριβώς και η περιβαλλοντική – αποτελεί “δημόσιο πλούτο”. Επομένως, πρωτεύων στόχος κάθε διαχειριστικού σχεδιασμού θα πρέπει να είναι η συντήρηση της πολιτιστικής αξίας των μνημείων, και όχι η ικανοποίηση των αναγκών των τουριστών, των αρχαιολόγων ή των “επενδυτών” (Sullivan, 1997; στο De la Torre, 1997). Για να συμβεί αυτό, συγκεκριμένες δράσεις θα πρέπει να συμπεριληφθούν στα διαχειριστικά σχέδια: α) καλύτερη συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων, β) σύγχρονη εξειδίκευση των διαχειριστών, των ξεναγών, των συντηρητών των μνημείων, και γ) ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων.

α) Συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων:

Οποιοδήποτε σχέδιο συντήρησης μνημείων κληρονομιάς είναι καταδικασμένο να αποτύχει, αν δεν συμπεριληφθούν στο σχεδιασμό και την υλοποίησή του όλες οι ομάδες ενδιαφερομένων, όλοι οι παράγοντες-κλειδιά. Παράγοντες-κλειδιά είναι, σύμφωνα με την Susan Sullivan (1997:18, στο De la Torre, 1997), “*εκείνοι για τους οποίους το μνημείο έχει κάποια αξία, εκείνοι που κατέχουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το μνημείο, και εκείνοι οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τη διαχείρισή του*”. Διαχειριστές, αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, εθνικές και τοπικές αρχές, γραφεία ταξιδιών και –πάνω απ’ όλα- οι τοπικές κοινωνίες, έχουν μόνο θετικό ρόλο να παίξουν και δεν πρέπει ποτέ να αγνοούνται, αφού κάτι

τέτοιο θα μπορούσε να έχει και τα αντίθετα αποτελέσματα.

β) Σύγχρονη εξειδίκευση:

Εικόνα 2. Ψηφιακά ανακατασκευασμένα μνημεία με τη χρήση τεχνικών μοντελοποίησης για λόγους συντήρησης, αποκατάστασης, εκπαιδευτικούς ή και οπτικούς (Remondino and Rizzi, 2009).

Υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για βελτιωμένη παρουσίαση και επεξήγηση των μνημείων προς το κοινό. Δυστυχώς, δεν υπάρχει και πολύ μεγάλη πρόοδος σχετικά με την παρουσίαση των μνημείων στο κοινό, κάτι το οποίο θα έπρεπε να *“θεωρείται και να γίνει αποδεκτό σαν υποχρέωση προς τον επισκέπτη”* (De La Torre, 1997). Με αυτόν τον τρόπο οι επισκέπτες θα καταστούν κοινωνοί της έρευνας και της συντήρησης των μνημείων κληρονομιάς, και όχι απλώς *“μπερδεμένοι τουρίστες”*. Επομένως, είναι άμεση η ανάγκη για: λεπτομερείς και φιλικούς προς τον αναγνώστη οδηγούς, καλά πληροφορημένους ξεναγούς, καθοδηγητικά πανελ τα οποία θα κατευθύνουν τους επισκέπτες με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγουν τα ευπαθή σημεία των μνημείων, και μεθόδους οπτικοποίησης που να αξιοποιούν στο έπακρο την σύγχρονη τεχνολογία. Η τρισδιάστατη παρουσίαση των μνημείων κληρονομιάς γίνεται όλο και πιο δημοφιλής εξάλλου, όπως φαίνεται και από τη δουλειά σημαντικών ερευνητών (Remondino and Rizzi, 2009; Gruen et al. 2003). Ενδιαφέρουσα ιδέα θα ήταν επίσης η σύνδεση τοπικών ευκαιριών απασχόλησης με παράλληλα ακαδημαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα

(Nardi, 2010), δίνοντας στις τοπικές κοινωνίες την ευκαιρία να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση σχετικά με τη συντήρηση, την τεκμηρίωση, την καταλογογράφηση και την παρουσίαση των μνημείων κληρονομιάς που βρίσκονται στην περιοχή τους.

[γ\) Ευαισθητοποίηση.](#)

Εκτός από τη συμμετοχή των ομάδων ενδιαφερομένων στο σχεδιασμό της διαχείρισης των μνημείων, εάν θέλουμε να καταστήσουμε τις τοπικές κοινωνίες κοινωνούς της συντήρησης των μνημείων, πολύ σημαντική είναι επίσης και η πραγματοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης σχετικών με τη σημασία και την αξία τους. Με αυτόν τον τρόπο οι τοπικές κοινωνίες θα αντιμετωπίζουν τα μνημεία σαν *“δική τους κληρονομιά”*. Σχολεία, Πανεπιστήμια και Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης είναι απαραίτητοι σύμμαχοι προς αυτήν την κατεύθυνση.

Βιβλιογραφία / Χρήσιμες Πληροφορίες:

---

1. **Dabdoub Nasser, C. (2008).** "Mediterranean Heritage, an opportunity for dialogue." Europa Nostra n° 1, 2008.
2. **European Commission (2007).** Strategy for the development of Euro-Mediterranean cultural heritage: Priorities from Mediterranean countries (2007-2013). Brussels, 2007.
3. **Gruen, A. Remondino, F. Zhang, L. (2003).** "3D modeling and visualization of large cultural heritage sites at very high resolution: The Bamiyan Valley and its standing Budhas". International Archives of Photogrammetry, Remote Sensing, and Spatial Information, Vol. XXXIV-5/W12, pp. 173-175
4. **Lekakis, S. (2005).** Managing Archaeological Sites in the Aegean Sea; the context and a critique on recent management trends in sites around the Mediterranean Sea. Master's Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Ma in Managing Archaeological Sites of the University of London, Institute of Archaeology.
5. **Nardi, R. (2010).** "Conservation in Archaeology: Case Studies in the Mediterranean Region." In "Heritage, Conservation, and Archaeology", on line magazine of The Archaeological Institute of America, Boston, 2010.
6. **Remondino, F and Rizzi, A. (2009).** "Reality-based 3D documentation of World Heritage Sites: Methodologies, Problems and Examples." 22nd CIPA Symposium, October 11-15, 2009, Kyoto, Japan.
7. **De la Torre, M. [Ed.] (1997).** *The Conservation of Archaeological Sites in the Mediterranean Region.* An International Conference organized by the Getty Conservation Institute and the J. Paul Getty Museum, 6-12 May 1995. Los Angeles

Διαδικτυακές πηγές:

8. <http://medarchnet.calit2.net/index.html>
9. <http://www.eh4-marenostrum.net/index.php>

www.litusgo.eu

2012

ISBN set 978-9963-720-22-4

ISBN 978-9963-720-37-8